

УДК 37.06

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi54.482>

Куриш Н. К.,
orcid.org/0000-0001-5864-8502

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ОСВІТИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті презентовано організовані дослідження щодо реалізації інноваційної освітньої діяльності на базі закладів освіти Чернівецької області за координації Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Проведено аналіз нормативно-правової бази та сучасних викликів суспільству, що сприяють та мотивують до здійснення інноваційної освітньої діяльності як сучасного тренду розвитку освіти, та визначено ключові поняття «інноваційна діяльність», «інноваційна освітня діяльність», «практико орієнтований інноваційний проєкт», «науково-дослідницький педагогічний експеримент» та інші.

Автором здійснено моніторинг сучасних тенденцій організації та регіональних особливостей діяльнісного провадження науково-дослідницьких педагогічних експериментів та інноваційних освітніх проєктів на базі закладів освіти Чернівецької області, використовуючи при цьому можливості та ресурси Інституту післядипломної педагогічної освіти. Визначено результати напрацювань у ході проведеної інноваційної освітньої діяльності та їх популяризації серед освітянської спільноти.

У ході проведеного дослідження проведено опитування керівників закладів освіти щодо вивчення реалізації та перспектив упровадження освітніх інноваційних проєктів / дослідно-експериментальної роботи в системі освіти Чернівецької області, активізації залученості педагогічних працівників закладів освіти регіону до здійснення інноваційної та дослідно-експериментальної освітньої діяльності регіонального рівня. На основі проведеного опитування керівників закладів освіти здійснено аналіз участі й провадження інноваційної діяльності та окреслено перспективні напрямки експериментальних досліджень і започаткування нових інноваційних проєктів / дослідно-експериментальної роботи в закладах з урахуванням сучасних викликів і процесу реформування системи освіти.

Ключові слова: реформа, інноваційна діяльність, інноваційна освітня діяльність, проєкт, практико орієнтований інноваційний проєкт, науково-дослідницький педагогічний експеримент.

Постановка проблеми. Сучасні процеси реформування системи освіти визначають нові підходи до організації освітнього процесу – створення освітнього середовища; оновлення змісту освіти; удосконалення методики навчання, виховання та розвитку школярів; налагодження партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу; забезпечення неперервного професійного розвитку педагогів та інші.

Напрацювати та апробувати освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, рішення в галузі освіти можливо в ході інноваційної діяльності, що наразі стає трендом розвитку освіти й забезпечує підвищення якості, результативності та ефективності впровадження концепції «Нова українська школа»

Аналіз досліджень. Організація інноваційної діяльності в системі освіти регламентується Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності та може здійснюватися на різних рівнях – закладу освіти, регіональному, всеукраїнському, міжнародних проєктів.

*© Куриш Н. К.

Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається її змістом і масштабністю змін, що будуть внесені в систему освіти внаслідок удосконалення педагогічної діяльності, використання запропонованої освітньої інновації [2].

Термін «інноваційна діяльність» трактується в Законі України «Про інноваційну діяльність» як діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок та зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [4].

Ми у своїх дослідженнях розглядаємо «інноваційну освітню діяльність» як діяльність, спрямовану на реалізацію/розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень і розробок, що сприяють її вдосконаленню [2].

Проблема організації інноваційної освітньої діяльності є багатогранною, вітчизняні науковці її розглядають у своїх працях як інноваційно-проектну (В. Бондар, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Л. Калініна, Л. Карамушка, О. Козлова, Н. Коломінський, Ю. Конаржевський, В. Крижко, І. Лікарчук, В. Маслов, В. Стадник, А. Черниш та інші) або дослідно-експериментальну (Ю. Бабанський, К. Гриднева, Ю. Грицай, В. Загвязинський, В. Козаков, Б. Надєїнський, В. Полонський, О. Рудницька, М. Смородинська, М. Солдатенко, М. Сорокін та інші).

Метою статті є проведення аналізу організації інноваційної освітньої діяльності на базі закладів освіти Чернівецької області та окреслення перспектив її провадження в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року зазначається, що Україна має високий освітній та науковий потенціал, здатний продукувати різноманітні нововведення у вигляді ідей, наукових розробок, патентів. Серед конкурентних переваг України визначаються такі:

- відповідно до Глобального індексу конкурентоспроможності – висока ємність ринку, якість вищої, середньої та професійної освіти;
- відповідно до Глобального індексу інновацій основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал, тобто знання й навички, якими володіють люди, що дає змогу їм створювати цінність у світовій економічній системі [5].

В умовах сучасних викликів і враховуючи визначені переваги, саме інноваційна освітня діяльність є основним рушієм реформи і дає можливість напрацювати дієві механізми й інструменти реалізації основних ідей нової української школи та оновити підходи до моделювання освітнього процесу, пропонуючи педагогам різноманітні заходи й засоби в межах реалізації інноваційної діяльності [1]. В освітньому просторі Чернівецької області координує організацію та реалізацію інноваційної освітньої діяльності Інститут післядипломної педагогічної освіти, що відбувається в межах практико орієнтованих інноваційних проектів і науково-дослідницьких педагогічних експериментів.

У ході проведеного аналізу виявлено, що 2023 року в системі освіти Чернівецької області реалізується за координації Інституту 17 науково-дослідницьких педагогічних експериментів та інноваційних освітніх проектів, з яких 8 мають статус всеукраїнського рівня, 9 – регіонального рівня, (інформація про них висвітлюється на сайті закладу в розділі «Наукова робота», закладці «Інноваційна діяльність» http://iprobuk.cv.ua/?page_id=276).

Із 8 експериментів та інноваційних освітніх проектів всеукраїнського рівня 2 перебувають на формуальному, 1 – на узагальнюючому етапі, 5 реалізуються після узагальнення. Із 9 експериментів та інноваційних освітніх проектів регіонального рівня 1 перебуває на діагностично-констатувальному етапі, 1 – на підготовчому, 3 – на формуальному, 3 – на узагальнювальному етапі, 1 призупинив діяльність.

Інноваційною діяльністю охоплено 105 закладів освіти області. Із них базами для всеукраїнського рівня є 83 заклади; для регіонального рівня – 22 заклади освіти.

Найбільше експериментів та інноваційних освітніх проєктів реалізується на базі закладів м. Чернівців. Слід зазначити, що є заклади, які беруть участь у двох і більше експериментах: Боянський ліцей, Годинівський НВК, Кіцманська гімназія, Рукшинська ЗОШ І–ІІІ ст., Строжинський ліцей, Строжинська гімназія, ЗОШ № 28, 22, 8, 3 м. Чернівців та інші.

Аналізуючи організацію інноваційної освітньої діяльності на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, виявлено, що сім експериментів/проєктів всеукраїнського рівня завершилися 2022 року, і їх напрацювання апробовані й активно впроваджуються в закладах освіти області.

Слід зазначити також, що в червні 2022 року на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти започатковано дослідно-експериментальну роботу регіонального рівня з теми «Педагогічні умови розвитку професійної майстерності вчителів музичного мистецтва у системі післядипломної педагогічної освіти». У вересні 2022 року на запити адміністрації закладів освіти та відповідно до п. 32 затверджених заходів щодо реалізації науково-дослідної теми Інституту на 2021–2025 рр. [3] відкрито на базі 7 закладів освіти Чернівецької області регіональний дослідницький експеримент «Історію творять люди: формування культурної компетентності учнів через призму творчого доробку відомих людей рідного краю» (Бережонський ЗЗСО І–ІІ ст.-ЗДО, Вовчинецький ЗЗСО І–ІІ ст., Коровійський ліцей, Корчівецький ліцей, Ломачинецька гімназія-філії ОЗ «Білоусівський ліцей», опорний заклад «Вашківецький ЗЗСО І–ІІІ ступенів», Опришенська ЗОШ І–ІІІ ст.).

У межах реалізації науково-дослідних експериментів та інноваційних освітніх проєктів 2023 року проведено понад 50 заходів, а саме 26 заходів щодо забезпечення ефективного впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, із них 10 онлайн-івентів та 16 презентацій авторськими колективами навчального забезпечення для 6-х класів, 3 навчальних тренінги, по 2 онлайн-наради та учнівські конференції, 2 засідання в межах обласної методичної майстерні для молодих і малодосвідчених учителів музичного мистецтва, а також коворкінг, тиждень та декаду громадянської освіти, семінар, майстер-клас, 3 навчальних сесії у межах курсів підвищення кваліфікації, 4 вікторини, конкурси, серед яких – обласна учнівська конференція «Український вимір процесів європейської інтеграції», вернісаж учнівських бізнес-ідей «Стартап юніор», 7 заходів у межах марафону безпечного інтернету, упроваджено курс за вибором «Педагогічна майстерність і творчість вчителя музичного мистецтва».

Окрім того в межах експериментів та проєктів науково-педагогічні працівники долучалися до 17 заходів, з яких 3 вебінари, по 1 семінару та форуму, 7 конференцій, 3 презентації, 2 онлайн сесії-рефлексії, та підготовлено два експертних висновки на навчальний посібник «Мистецтво» для 5 класу й підручник «Мистецтво» для 6 класу для закладів загальної середньої освіти.

У ході експериментів 2023 року напрацьовано 3 посібники й методичні рекомендації, 3 банки/каталоги термінів і понять/критеріїв/методичної літератури з проблем дослідження і методик використання, Алгоритм управління освітнім процесом на адаптаційному циклі (5–6 клас) учителя нової української школи, Практичний порадник щодо підготовки батьків першокласників до школи, які працюватимуть за проєктом «Інтелект України», Модель розвитку професійної майстерності вчителя музичного мистецтва в системі післядипломної педагогічної освіти, проведено апробацію 4 навчально-методичних комплексів для учнів 5, 7, 10-х класів. Результати апробації дослідно-експериментальної та проєктної діяльності опубліковано в 10 публікаціях та презентовано на 11 науково-практичних конференціях, форумах.

Організовано 12 моніторингових досліджень ефективності впровадження інноваційної діяльності в освітній процес закладів освіти, опитування здобувачів освіти

й педагогів у межах реалізації експериментів, визначення популярних каналів комунікації та профорієнтаційного інформування підлітків, моніторингові дослідження кадрового забезпечення пілотування всеукраїнського інноваційного проєкту в закладах освіти Чернівецької області та вивчення ефективності впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти в освітній процес нової української школи.

Із метою вивчення реалізації та перспектив упровадження освітніх інноваційних проєктів / дослідно-експериментальної роботи в системі освіти Чернівецької області, активізації залученості педагогічних працівників закладів освіти регіону до здійснення інноваційної й дослідно-експериментальної освітньої діяльності регіонального рівня упродовж березня 2023 року проведено опитування керівників закладів освіти.

Опитування складалося із **двох блоків**:

- участь в інноваційних проєктах / дослідно-експериментальній роботі,
- перспективи впровадження нових інноваційних проєктів/дослідно-експериментальної роботи.

До опитування долучилися 167 керівників закладів загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти, з яких 125 (75 %) зазначили, що не беруть участь у інноваційній діяльності, і тільки 42 (25 %) – що беруть участь в експериментах «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»; «Фінансова грамотність»; «Розвиток громадянської освіти старшокласників в умовах формування полікультурного українського суспільства»; «Розвиток комунікативної компетентності в полікультурному освітньому середовищі засобами технології CLIL»; «Інтелект України», «Розумники», «Формування предметних історичних компетентностей учнів засобами критичного мислення», «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти», «Афлатот» та ін.

У межах першого блоку **«Участь в інноваційних проєктах / дослідно-експериментальній роботі»** 26 (62 %) респондентів із 42 зазначили, що беруть участь у всеукраїнських експериментах, і 16 (38 %) – що в регіональних.

Нас цікавило питання «Зазначте, чи виникають у вас проблеми в ході реалізації інноваційного проєкту/дослідно-експериментальної роботи», на яке 34 (81 %) респонденти відповіли, що не виникають, і лише 8 (19 %) зазначили, що виникають, і вказали такі:

- сучасні умови не дають можливість успішно реалізувати всі етапи експерименту;
- значна додаткова зайнятість, що не дає можливості займатися дослідно-експериментальною роботою;
- фінансування проєкту та матеріально-технічне забезпечення;
- недостатній рівень готовності педагогів до змін;
- проєкт фінансується батьками, а ціни не доступні для всіх родин.

Серед запропонованих керівниками напрямків уникнення проблем реалізації інноваційного проєкту/дослідно-експериментальної роботи слід зазначити такі:

- підтримка вчителів, які займаються проєктною діяльністю;
- матеріально-технічне забезпечення проєктів;
- мотивація вчителів до участі в проєктній діяльності;
- фінансування проєктної діяльності;
- інформаційне забезпечення інноваційної діяльності та ін.

Перспективи впровадження нових інноваційних проєктів/дослідно-експериментальної роботи ми проаналізували у другому блоці опитувальника, що дає можливість спроектувати подальшу діяльність у цьому напрямку. Так, на запитання «Вкажіть, чи хотіли би Ви, щоб Ваш заклад освіти долучився до нового інноваційного проєкту або дослідно-експериментальної роботи» з 167 опитаних

керівників 83 (49,7 %) зазначили, що готові долучитися, 81 (48,5 %) – що поки що не планували, і лише 3 (1,8 %) – що не бажають брати участь у дослідно-експериментальній роботі.

83 респондентам, які готові долучитися до інноваційної діяльності, ми запропонували обрати напрямок, який може бути перспективним для здійснення дослідно-експериментальної роботи в їхньому закладі освіти, та отримали такі результати:

- розроблення та апробація нових підходів до організації освітнього процесу – 14 (17 %);
- упровадження нових методів і технологій навчання та виховання здобувачів освіти – 25 (30 %);
- управління закладом освіти – 19 (23 %);
- партнерська взаємодія в закладі освіти – 17 (20 %);
- професійний розвиток педагогічних працівників – 22 (26 %);
- виховання здобувачів освіти на цінностях – 29 (35 %);
- формування та розвиток ключових компетентностей у здобувачів освіти – 29 (35%).

Респонденти визначили також теми дослідження, серед яких найбільш актуальними є такі: «Школа партнерської взаємодії: рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей», «Критичне мислення як засіб формування та розвитку творчих здібностей учнів», «Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти. Співробітництво і партнерство – основа роботи з батьками», «Виховання на цінностях – як один з ключових компонентів формули Нової української школи», «Упровадження технологій STEM-освіти під час викладання природничих наук», «Організація освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в навчально-реабілітаційному центрі», «Упровадження здоров'язбережувальних технологій як умова формування культури здоров'я учнів закладу загальної середньої освіти», «STREAM-освіта в сучасному ЗДО», «Екошкола – школа майбутнього», «Сучасні підходи до організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти».

Керівники також зазначили очікування закладів освіти від участі в реалізації інноваційного проєкту/ дослідно-експериментальної роботи:

- підвищення іміджу закладу освіти – 52 (62,7 %),
- підвищення рівня надання якісних освітніх послуг – 51 (61,4 %),
- розроблення та апробування нових ефективних методик і технологій – 19 (23 %),
- отримання досвіду щодо сучасних підходів організації освітнього процесу – 57 (68,7 %).

Висновки. Отже, у межах інноваційної освітньої діяльності можна окреслити низку перспектив щодо вдосконалення реалізації практико орієнтованих інноваційних проєктів і науково-дослідницьких педагогічних експериментів у системі освіти Чернівецької області, серед яких найбільш дієвими є такі:

- систематично презентувати та знайомити освітян області з перспективними темами й напрямками інноваційної діяльності;
- видавати регулярний дайджест про нові пропозиції, переваги проєкту чи експерименту алгоритм залучення закладів освіти;
- презентувати кращі педагогічні практики, напрацьовані на основі отриманих результатів експериментів;
- обговорити на курсах підвищення кваліфікації питання щодо перспективи впровадження інноваційних освітніх проєктів або дослідно-експериментальної роботи в системі освіти Чернівецької області;

- створити віртуальні інноваційні платформи, на яких розміщувати матеріали і результати досліджень та інновацій для педагогів і учнів, а також міжнародних партнерів для налагодження співпраці;
- здійснювати науково-методичний супровід процесу впровадження педінновацій в освітню практику;
- консультувати педагогів-новаторів із питань експериментально-дослідницької роботи та реалізації інноваційних освітніх проєктів;
- формувати стійку мотивацію педагогів щодо застосування інноваційних освітніх технологій в освітньому процесі.

Пошук найбільш оптимальних шляхів удосконалення реалізації практико орієнтованих інноваційних проєктів і науково-дослідницьких педагогічних експериментів у системі освіти Чернівецької області може бути здійснено в подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. Куриш Н. Організація інноваційної освітньої діяльності педагогів у системі післядипломної освіти: регіональний аспект. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації: матеріали III Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Запоріжжя, 30 вересня 2022 р.) / за наук. ред. С. В. Кюрчева, В. В. Кідалова та інш. Запоріжжя : ТДАТУ, 2022. С. 339–343.*
2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» від 07.11.2000 року № 522. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#Text>
3. Наказ Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області від 31.12.2021 № 105/од «Про затвердження заходів щодо реалізації науково-методичної та науково-дослідної проблеми Інституту на 2021-2025 роки». URL: http://ippobuk.cv.ua/?page_id=7498
4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. Дата оновлення: 31.03.2023 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
5. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ № 526-р від 10.07.2019 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65495/

References:

1. Kurysh, N. (2022). Orhanizatsiia innovatsiinoi osvitnoi diialnosti pedahohiv u systemi pisljadiplomnoi osvity: rehionalnyi aspekt [Organization of teachers' innovative educational activities in the postgraduate education system: regional aspect], *Rozvytok suchasnoi nauky ta osvity: realii, problemy yakosti, innovatsii*, Materialy III Mizhnarodnoi nauk.-prakt. internet-konf. [Development of modern science and education: realities, quality problems, innovations, Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference]. Zaporizhzhia: TDAU [in Ukrainian].
2. On approval of the Regulation on the procedure for implementing innovative educational activities, the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 7, 2000, No. 522. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#Text> [in Ukrainian].
3. On approval of measures to implement the scientific-methodical and scientific-research problem of the Institute for 2021-2025, the Order of Institute of Postgraduate Pedagogical Education of the Chernivtsi Region dated December 31, 2021 No. 105/od. Retrieved from http://ippobuk.cv.ua/?page_id=7498 [in Ukrainian].
4. On innovative activity, Law of Ukraine dated July 4, 2002, No. 40-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [in Ukrainian].
5. On the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030, Order of the CMU No. 526 dated July 10, 2019. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65495/ [in Ukrainian].

Kurysh N. K.,
 orcid.org/0000-0001-5864-8502

REALIZATION OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ACTIVITIES AS A MODERN TREND IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION: REGIONAL PECULIARITIES

The article presents the organized research on the implementation of innovative educational activities on the basis of educational institutions of Chernivtsi region under the coordination of the Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi region.

The author analyzes the regulatory framework and modern challenges of society that facilitate and motivate the implementation of innovative educational activities as a modern trend in the development of education and defines such key concepts as "innovation activity", "innovative educational activity", "practice-oriented innovation project", "research pedagogical experiment" and others.

The author has monitored current trends in the organization and regional peculiarities of the implementation of research pedagogical experiments and innovative educational projects on the basis of educational institutions in the Chernivtsi region, using the capabilities and resources of the Institute of Postgraduate Pedagogical Education. The results of the developments in the course of innovative educational activities and their popularization among the educational community are determined.

In the course of the study, a survey of heads of educational institutions was organized to study the realization and prospects for the implementation of educational innovation projects/experimental work in the Chernivtsi region's education system, to increase the involvement of pedagogical staff of educational institutions in the region in the implementation of innovative and experimental educational activities at the regional level. Based on a survey of heads of educational institutions, the article analyzes the participation and implementation of innovative activities and outlines promising areas for experimental research and the launch of new innovative projects/research and experimental work in institutions, taking into account current challenges and the process of reforming the education system.

Key words: reform, innovative activity, innovative educational activity, project, practice-oriented innovative project, research pedagogical experiment.

Дата надходження статті: 14.08.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Цуркан М. В.

УДК 373.3/.5.07(477)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi54.488>

Онаць О. М.,
 orcid.org/0000-0003-3323-1289

Чижевський Б. Г.,
 orcid.org/0000-0002-7878-1180

ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ КЕРІВНИЦТВА ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті визначено теоретико-методологічні аспекти державно-громадського управління як демократичної моделі керівництва закладами загальної середньої освіти в сучасних умовах, що є особливо важливим в умовах війни, воєнного стану та підготовки до післявоєнного відновлення України та її освіти, зокрема обґрунтовано два основоположні, на думку авторів статті, методологічні підходи – людиноцентричний та системний; зазначено, що методологія державно-громадського керівництва ЗЗСО як демократичної моделі має особливості

*© Онаць О. М.

*© Чижевський Б. Г.